

Założenia reformy dotyczącej przepisów postępowania wykonawczego w sprawach rodzinnych i opiekuńczych.

I. Wprowadzenie

Celem opracowanych założeń jest zaproponowanie przepisów postępowania wykonawczego w sprawach rodzinnych i opiekuńczych na poziomie ustawowym, a także zmian w obowiązujących obecnie regulacjach prawnych. W aktualnym stanie prawnym, postępowanie wykonawcze w tych sprawach jest obszarem, który jedynie w niewielkim zakresie został uregulowany w różnych aktach prawnych, różnej rangi, m.in. w przepisach Kodeksu postępowania cywilnego (np. od art. 568 do art. 570, art. 578¹ § 1, art. 579¹ § 1, art. 595, art. 598, art. 598⁶⁻¹²) i Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego (np. art. 109 § 4, art. 165, art. 167, art. 168), czy Rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości z dnia 12 czerwca 2003 r. w sprawie szczegółowego sposobu wykonywania uprawnień i obowiązków kuratorów sądowych (od § 1 do § 10). W przepisach regulujących przebieg postępowania cywilnego (postępowania opiekuńczego), a takim jest także postępowanie wykonawcze w sprawach rodzinnych i opiekuńczych, ustawodawca używa pojęcia „postępowanie wykonawcze” tylko w art. 578¹ § 1 KPC, wskazując w nim co jest podstawą wszczęcia takiego postępowania.

W kwestiach nieuregulowanych w postępowaniu opiekuńczym mają zastosowanie pozostałe przepisy Kodeksu postępowania cywilnego, właściwe w pierwszej kolejności dla postępowania nieprocesowego, a następnie procesowego, są stosowane w postępowaniu wykonawczym odpowiednio, zgodnie z art. 13 § 2 KPC. Odpowiednie stosowanie, do postępowania wykonawczego, przepisów regulujących postępowanie rozpoznawcze wymaga oceny sądu w kontekście tego czy i w jaki sposób przepisy regulujące postępowanie nieprocesowe, a także procesowe, znajdują zastosowanie w postępowaniu wykonawczym i o ile nie nastręcza to zapewne trudności sądowi, to jednak dla uczestników tego postępowania nie jest to już tak oczywiste, a przede wszystkim jasne.

Powyższe wzmacnia tezę co do potrzeby odrębnego i kompleksowego uregulowania postępowania wykonawczego w sprawach rodzinnych i opiekuńczych, tak aby określały one zakres i cele tego postępowania, jego zasady i tryb, właściwość rzeczową i miejscową sądu, organy wykonawcze i ich właściwość oraz zakres działania, prawa i obowiązki uczestników postępowania wykonawczego, a w końcu przebieg postępowania.

W praktyce wykonywania orzeczeń czy ugód zawartych przed sądem albo ugód zawartych przed mediatorem i zatwierdzonych przez sąd – w sprawach rodzinnych i opiekuńczych – występuje wiele problemów natury prawnej i faktycznej. Brak ustawowych regulacji może wzbudzać wątpliwości, czy w konkretnym przypadku przy wykonywaniu orzeczenia albo ugody, doszło do naruszenia norm konstytucyjnych. Dotyczy to m.in. art. 51 Konstytucji RP, z którego wynika, że nikt nie może być zobowiązany inaczej niż na podstawie ustawy do ujawniania informacji dotyczących jego osoby (naruszenie prywatności).

Asumptem do podjęcia próby zmian, czy wręcz ustawowego ukształtowania czynności w postępowaniu wykonawczym w sprawach rodzinnych i opiekuńczych, są przede wszystkim głosy środowiska sędziów rodzinnych oraz kuratorów sądowych, ale nie tylko, które wskazują na brak jasno określonych ram postępowania wykonawczego oraz zasad i trybu takiego postępowania. Istotnym elementem przemawiającym za ukształtowaniem i pewnym sformalizowaniem tego etapu postępowania jest również brak możliwości odpowiedniego ewidencjonowania tych czynności w statystykach sądowych, w których dla potrzeb ustalania limitów etatów sędziowskich w wydziałach rodzinnych liczone są jedynie sprawy pozostające na etapie postępowania rozpoznawczego. Powyższe w praktyce przekłada się na brak odpowiedniej przestrzeni czasowej u sędziów na rzetelne i skuteczne realizowanie równie istotnych i czasochłonnych czynności postępowania wykonawczego, które w tej kategorii spraw ma szczególne znaczenie.

Postępowanie wykonawcze w sprawach rodzinnych i opiekuńczych jest etapem następczym wobec postępowania rozpoznawczego w sprawach z zakresu władzy rodzicielskiej, kontaktów z dzieckiem, dotyczących odebrania dziecka od osoby nieuprawnionej, a także w sprawach z zakresu osób ubezwłasnowolnionych oraz osób uzależnionych od alkoholu, zobowiązanych do poddania się leczeniu odwykowemu.

Zagadnieniem do rozważenia pozostaje przestrzeń, w której przepisy wykonawcze powinny zostać umiejscowione, a mianowicie czy w odrębnym, samodzielnym akcie prawnym rangi kodeksowej (kodeks wykonawczy w sprawach rodzinnych i opiekuńczych), przepisach procesowych (jako część KPC) czy może jako część innego aktu prawnego (jedna z ksiąg nowego KRO), a może po prostu odrębnej ustawie regulującej ten etap postępowania. Niezależnie od tego, które rozwiązanie zostanie uznane za najwłaściwsze, z pewnością nie da się w tych przepisach uregulować wszystkich zagadnień, jakie w postępowaniu wykonawczym mogą wystąpić lub się z nim wiążą (pewne czynności spoczywają na pozasądowych organach wykonawczych i uregulowane są w przepisach odrębnych, np. ustawa o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej), co jednak nie powinno zniechęcać przed podjęciem próby stworzenia przepisów regulujących zasady, tryb i przebieg postępowania wykonawczego w sprawach rodzinnych i opiekuńczych, przynajmniej w zakresie w jakim jest to możliwe – pominięto bowiem przepisy postępowania wykonawczego w sprawach opieki i kurateli z uwagi na toczące się prace projektowe w odniesieniu do instytucji ubezwłasnowolnienia.

Postępowanie wykonawcze jest tym stadium postępowania, które ma niezwykle istotne znaczenie z uwagi na cel jakiemu służy. Czas jego trwania nie jest z reguły oznaczony konkretnymi ramami czasowymi, co wynika ze specyfiki podlegających wykonaniu orzeczeń albo ugód w sprawach rodzinnych i opiekuńczych, aczkolwiek czasami jego ramy czasowe są określone już w treści orzeczenia albo ugody podlegających wykonaniu. Orzeczenia sądu opiekuńczego w przedmiocie władzy rodzicielskiej czy kontaktów z dzieckiem mają różny charakter oraz zakres i nie wszystkie będą wiązały się z potrzebą wdrożenia kolejnego – po postępowaniu rozpoznawczym – etapu, jakim jest postępowanie wykonawcze. I tak przykładowo, gdy rodzice nie są w stanie porozumieć się w istotnych sprawach dziecka rozstrzyga w tym zakresie sąd opiekuńczy (art. 97 § 2 KRO). Rodzice zobligowani są zastosować się do tego rozstrzygnięcia chyba, że dojdą jednak do porozumienia w tym

przedmiocie, nawet po wydanym już orzeczeniu czy ugodzie. Tego rodzaju orzeczenie nie będzie jednak pociągało za sobą czynności w postępowaniu wykonawczym. Podobnie w przypadku określenia jedynie sposobu utrzymywania kontaktów z dzieckiem, gdy brak jest porozumienia pomiędzy rodzicami w tym przedmiocie (art. 113¹ § 1 KRO), oczywiście o ile nie jest to powiązane z wydaniem przez sąd opiekuńczy jednocześnie zarządzeń przewidzianych w art. 113⁴ KRO, czy też kontakty nie zostaną ograniczone do zezwolenia na spotkanie się z dzieckiem w obecności np. kuratora sądowego. Wydanie powyższych zarządzeń będzie wymagało monitorowania ich wykonania, czy kontroli przebiegu kontaktów w obecności kuratora sądowego i tym samym rozpocznie się etap postępowania wykonawczego.

W sytuacji zagrożenia dobra dziecka sąd opiekuńczy zobowiązany jest do wydania odpowiednich zarządzeń opiekuńczych (art. 109 KRO), których celem jest zapobieżenie ujemnym skutkom niewłaściwego lub nieudolnego sprawowania przez rodziców władzy rodzicielskiej. Zobowiązania opiekuńcze o charakterze wspomagającym czy naprawczym mogą być wydane – jak już wskazano wyżej – nie tylko w sprawie dotyczącej władzy rodzicielskiej, ale i kontaktów z dzieckiem (art. 113⁴ KRO). Niezależnie od podstawy prawnej ich wydania, zarządzenia te mają charakter prewencyjny i służą usunięciu stanu zagrożenia dobra dziecka poprzez doprowadzenie do poprawy jego sytuacji opiekuńczo-wychowawczej, przede wszystkim poprzez skorygowanie niewłaściwych postaw oraz zachowań jego rodziców i poprawy sytuacji rodzinnej, bytowej i wychowawczej dziecka. Postępowanie wykonawcze, w tym wypadku, ma na celu kontrolę realizacji wydanych zarządzeń poprzez bieżącą ocenę sytuacji dziecka oraz poddawania się przez uczestników tego postępowania oddziaływaniom naprawczym i korygującym tak, by cel wydanych zarządzeń opiekuńczych został sprawnie i jak najpełniej osiągnięty. Podejmowane w toku postępowania wykonawczego czynności mają różnoraki charakter, są zmienne w czasie i zależne od przebiegu postępowania, w tym zakresu podejmowanych przez organy wykonawcze czynności, zaangażowania uczestników we wdrażane wobec nich oddziaływania naprawcze i poddawanie się przez nich wydawanym przez organy wykonawcze zaleceniom i poleceniom. W przypadku stwierdzenia w postępowaniu wykonawczym braku pozytywnych perspektyw do poprawy, czy zmiany sytuacji opiekuńczo-wychowawczej dziecka, koniecznym może stać się podjęcie dalszych czynności przez sąd opiekuńczy, a ocena tego stanu rzeczy dokonywana jest przez pryzmat skuteczności właśnie postępowania wykonawczego.

Zasadniczym celem postępowania wykonawczego jest zatem pomoc i ochrona udzielana dziecku i jego rodzinie oraz osobom dorosłym wymagającym wsparcia i pomocy, z uwagi na ich sytuację faktyczną i prawną wynikającą z ich stanu zdrowia.

Uwzględniając powyższe, rekomenduje się przyjęcie zaprezentowanych poniżej założeń do przepisów dotyczących postępowania wykonawczego w sprawach rodzinnych i opiekuńczych i uwzględnienie ich w dalszych pracach legislacyjnych.

II. Założenia do rekomendowanego kształtu przepisów o postępowaniu wykonawczym w sprawach rodzinnych i opiekuńczych

Przygotowując projekt przepisów stanowiących założenia do przepisów postępowania wykonawczego w sprawach rodzinnych i opiekuńczych kierowano się potrzebą uregulowania w nich przede wszystkim:

- **zakresu i celu postępowania wykonawczego w tej kategorii spraw (art. 1 i 2 projektowanych przepisów)**
- **właściwości rzeczowej sądu (art. 3 projektowanych przepisów)**

W aktualnym stanie prawnym zasadą jest, że postępowanie wykonawcze prowadzi sąd rejonowy – sąd opiekuńczy i taką zasadę jako podstawową zachowano, wprowadzając jednak pewien wyjątek, bowiem określając organy wykonawcze posłużono się pojęciem „sąd rodzinny”, a nie jak obecnie „sąd opiekuńczy”. Zgodnie z art. 568 KPC sądem opiekuńczym jest sąd rodzinny. Pojęcie „sąd opiekuńczy” ma charakter procesowy i oznacza sąd orzekający w sprawach opiekuńczych, w trybie szczególnego, przewidzianego dla tej kategorii spraw postępowania opiekuńczego, uregulowanego Dziale II Rozdziale 2 KPC.

Postępowanie opiekuńcze jest postępowaniem nieprocesowym, a sprawy należące do tego rodzaju postępowania rozpoznają – co do zasady – sądy rejonowe, z wyjątkiem spraw, dla których zastrzeżona jest właściwość sądów okręgowych (art. 507 KPC). W kategorii spraw opiekuńczych, dla których zastrzeżona zostałaby właściwość sądu okręgowego nie ma.

W projektowanych propozycjach przepisów rekomenduje się powierzenie prowadzenia czynności postępowania wykonawczego nie tylko sądowi rejonowemu, ale i sądowi okręgowemu. Po pierwsze, w ściśle określonej kategorii spraw, a po drugie na etapie postępowania zabezpieczającego, gdy postępowanie co do istoty toczy się przed sądem okręgowym. W tym drugim przypadku chodzi przede wszystkim o sprawy o rozwód i separację, które co istotne należą do postępowania procesowego, a zatem sąd „rozwodowy” nie jest sądem opiekuńczym, w opisanym wyżej znaczeniu procesowym.

Za uzasadnieniem projektowanego rozwiązania, w zakresie właściwości rzeczowej sądu wykonawczego w postępowaniu zabezpieczającym, przemawia to, że sąd prowadzący postępowanie, jeśli decyduje się na wydanie orzeczenia podlegającego natychmiastowemu wykonaniu, w ramach czynności postępowania wykonawczego, jest najlepiej zorientowany w sytuacji faktycznej sprawy i tym samym dziecka, którego postępowanie dotyczy oraz w celu, jakiemu wydanie tego orzeczenia służy. Skoro orzeczenie to wydane jest w trybie zabezpieczenia, to oznacza, że sytuacja dziecka wymaga natychmiastowych oddziaływań naprawczych i pomocowych, a od skuteczności czy efektywności ich realizacji zależy ostateczny wynik postępowania. Kto zatem jak nie ten sąd powinien czynności te realizować, monitorować i kontrolować. Wynik postępowania wykonawczego niewątpliwie będzie miał też istotne znaczenie dla ostatecznej decyzji w danej sprawie.

- **organów wykonawczych w postępowaniu wykonawczym w sprawach rodzinnych i opiekuńczych (art. 4 projektowanych przepisów)**

Projektowane przepisy jednoznacznie określają organy wykonawcze, co jest istotne dla ukształtowania określonych czynności postępowania wykonawczego i jego przebiegu.

- **właściwości miejscowej sądu oraz kuratora jako organu wykonawczego (art. 5-8 projektowanych przepisów)**

Zaproponowano przy tej okazji tryb przekazania spraw wg właściwości miejscowej mocą zarządzenia z jednoznacznym wskazaniem, że jest to zarządzenie niezaskarżalne – art. 5 § 4 projektowanych przepisów, czego w aktualnym stanie prawnym nie ma (obecnie przekazanie sprawy w postępowaniu wykonawczym następuje postanowieniem, które podlega zaskarżeniu).

Powyższe rozwiązanie jest motywowane usprawnieniem czynności związanych z przekazywaniem spraw w postępowaniu wykonawczym, a więc czynnością techniczną, czego wymaga dobro osób poddanych czynnościom postępowania, by nie przerywać realizowanych czynności kontrolno-naprawczych, zachować ich ciągłość oraz stałość kontroli i nadzoru.

- **przebiegu postępowania wykonawczego, z doprecyzowaniem (a czasem ukształtowaniem na nowo) czynności tego postępowania, kompetencji poszczególnych organów wykonawczych oraz praw i obowiązków uczestników (art. 9-31 projektowanych przepisów)**

W tej części projektowanych przepisów uregulowany został zakres przedmiotowy postępowania wykonawczego, podstawa jego wszczęcia, zasady działania sądu (na wniosek i z urzędu), rodzaj posiedzeń wykonawczych – co do zasady mają to być posiedzenia niejawne, ale projektowane przepisy przewidują też sytuacje, w których posiedzenie będzie jawne. Sąd rodzinny jest „organizatorem i głównym zarządzającym” postępowania (art. 13 projektowanych przepisów). W założeniach projektowanych przepisów jest też określenie kręgu uczestników postępowania wykonawczego, ich praw i obowiązków. Ważnym elementem w projektowanych przepisach jest nałożenie na uczestników obowiązku informowania sądu o zmianie ich miejsca zamieszkania albo pobytu na okres powyżej 30 dni oraz nałożenie na uczestników obowiązku informowania sądu o każdej zmianie co do ich miejsca zamieszkania czy pobytu, ze skutkiem w postaci grzywny w przypadku zaniechania temu obowiązkowi (art. 16, art. 22 projektowanych przepisów). Formuła zaprojektowanych przepisów wzmacnia rolę kuratora poprzez nałożenie na uczestników obowiązku poddania się realizowanym przez kuratora oddziaływaniom naprawczym (zaleceniom, poleceniom).

Celem proponowanych rozwiązań jest uświadomienie uczestnikom ich obowiązków w postępowaniu wykonawczym, w tym aktywnego w nim uczestnictwa, ukierunkowanego na realizację podlegającego wykonaniu orzeczenia albo ugody. Uczestnik poznając swoje prawa i obowiązki powinien uświadomić sobie, że organy wykonawcze będą konsekwentnie działać w celu urzeczywistnienia zmian w zidentyfikowanej przez sąd opiekuńczy nieprawidłowej sytuacji dziecka. Postulowane przepisy przewidują także łagodzenie sankcji grzywny poprzez jej uchylenie, o ile uczestnik podda się oddziaływaniom i będzie realizował spoczywające na nim obowiązki.

Postulowane przepisy wprowadzają pewne nowe rozwiązanie do instytucji wysłuchania dziecka, które powinno spotkać się z aprobatą. Zmiany te nie powinny być wprowadzane w przepisach regulujących jedynie postępowanie wykonawcze, nie mniej jednak zostały zaproponowane wobec dostrzeżenia ich potrzeby, z uwagi na pojawiające się głosy krytyki i wątpliwości, co do aktualnie występującego trybu wysłuchania dziecka, przede wszystkim w zakresie rejestrowania tej czynności. W związku z powyższym projektowane przepisy przedstawione zostały z uwzględnieniem dwóch wariantów.

Proponowane rozwiązania precyzują zakres czynności w postępowaniu wykonawczym, a także terminy ich realizacji, przebieg posiedzeń, ich przedmiot, krąg osób, które mogą wziąć w nich udział. W projektowanych przepisach wprowadzono rozwiązania, które pozwolą na uregulowanie na tym etapie postępowania kwestii technicznych związanych z wykonaniem orzeczenia albo ugody np. co do ustalenia albo zmiany częstotliwości składanych sprawozdań (art. 28 projektowanych przepisów), dokonania wykładni orzeczenia (art. 29 projektowanych przepisów) czy zawieszenia postępowania, przy jednoczesnym szczegółowym uregulowaniu czynności kontrolnych w okresie zawieszenia (art. 30 projektowanych przepisów).

- **czynności kuratora w postępowaniu wykonawczym, poprzez ich skonkretyzowanie, ujednolicenie i usystematyzowanie, z uwzględnieniem charakteru i celu realizowanych działań i podejmowanych czynności**

Zaproponowano szczegółowe uregulowanie uprawnień i obowiązków kuratora sądowego, nadając im rangę ustawową, przenosząc częściowo to co ważne, a co było dotychczas umiejscowione w rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości w sprawie szczegółowego sposobu wykonywania uprawnień i obowiązków kuratorów sądowych, rozszerzając je i doregulowując to co w ogóle nie było uregulowane np. by kurator mógł dotknąć dziecka czy domagać się okazania jego stanu fizycznego lub wejść do pomieszczenia.

Uregulowano szczegółowo zasady współdziałania pomiędzy organami wykonawczymi i podmiotami, które mogą posiadać istotne dla czynności postępowania wykonawczego informacje dotyczące sytuacji dziecka i jego rodziny, w tym z kuratorem będącym niezwykle ważnym i aktywnym organem wykonawczym, na którym spoczywają też szczególne i trudne obowiązki, realizowane bezpośrednio w szeroko rozumianym środowisku dziecka i jego rodziny. Projektowane przepisy regulują zasady współpracy pomiędzy kuratorem a innymi podmiotami biorącymi udział w oddziaływaniach naprawczych, związanych z wykonaniem orzeczenia albo ugody, tryb posiedzeń z udziałem kuratora, który uzyskał też legitymację do składania określonych wniosków, z jednoczesnym obowiązkiem sądu do ustosunkowania się do nich w określonych terminach. Zaprojektowano przyznanie kuratorowi uprawnienia do udzielania uczestnikowi postępowania wykonawczego upomnienia, a w przypadku dalszego nie reagowania na zalecenie czy polecenia przewidziana została sankcja grzywny.

Proponowane rozwiązania mają na celu – jak już wskazywano wcześniej – wzmocnienie rangi organu wykonawczego jakim jest kurator sądowy, którego rola, aktywność, profesjonalizm i determinacja w dążeniu do uzyskania pożądanego skutku mają na tym etapie postępowania istotne znaczenie.

- **określenia czynności i przebiegu postępowania wykonawczego charakterystycznych dla konkretnych już kategorii spraw, z uwzględnieniem ich specyfiki i celów (art. 41-84 projektowanych przepisów)**

W tej części proponowanych rozwiązań w postępowaniu wykonawczym skonkretyzowano i usystematyzowano czynności postępowania wykonawczego związane z konkretnym przedmiotem orzeczenia albo ugody.

W projektowanych przepisach, w art. 41 do art. 57, uregulowane zostały czynności tego etapu postępowania w sprawach o wykonywanie orzeczeń albo ugody w przedmiocie władzy rodzicielskiej i kontaktów z dzieckiem. Z kolei w projektowanym art. 58 do art. 74 uregulowano czynności postępowania wykonawczego w sprawach o odebranie dziecka. Projektowany art. 75 dotyczy kontroli czynności na etapie postępowania wykonawczego spoczywających na ustanowionym dla dziecka reprezentancie dziecka. W ostatniej części proponowanych rozwiązań uregulowano czynności postępowania wykonawczego związane z opieką i kuratelą, w tym wypadku, z uwzględnieniem aktualnie obowiązującego stanu prawnego w przedmiocie opieki, w tym dla osoby ubezwłasnowolnionej całkowicie oraz kurateli dla osoby ubezwłasnowolnionej częściowo. W przypadku zmiany przepisów, co zapewne nastąpi w niedalekiej przyszłości wobec zaawansowanych już prac legislacyjnych, mających na celu zniesienie instytucji ubezwłasnowolnienia i zastąpienie jej modelem wspieranego podejmowania decyzji, czynności postępowania wykonawczego w zakresie opieki i kurateli będą wymagały zmiany i dostosowania ich do ukształtowanego na nowo stanu prawnego w tym przedmiocie.

Dodatkowo wskazać należy, że w ramach przedstawionych założeń dotyczących postępowania wykonawczego w sprawach rodzinnych i opiekuńczych nie zaproponowano zmian, obowiązującego w aktualnym stanie prawnym, postępowania o wykonywanie kontaktów, uregulowanego w art. 598^{15 – 22} KPC. Postępowanie to, choć określane jako wykonawcze, w aktualnej jego formule nie jest postępowaniem *stricte* wykonawczym (jest to postępowanie w fazie wykonawczej, ale o przebiegu postępowania rozpoznawczego). Jak wskazał SN w uchwale z 22 maja 2013 r. (III CZP 25/13) postępowanie o wykonywanie kontaktów, w kształcie nadanym mu przepisami jak wyżej „utraciło charakter egzekucyjny i stało się jednym z postępowań opiekuńczych. Jest ono – jak przyjmuje się w doktrynie – *sui generis* postępowaniem rozpoznawczym, ograniczonym jednak tylko do fazy wykonawczej”. Aktualnie postępowanie w przedmiocie wykonywania kontaktów przebiega analogicznie do postępowania rozpoznawczego w sprawach opiekuńczych, co nie stanowi o tym, że nie ma charakteru czynności w postępowaniu wykonawczym i nie mogłoby być uregulowane w przepisach wykonawczych, gdyby te zostały wyodrębnione. Niezależnie jednak od powyższego kwestia zmiany przepisów w tym przedmiocie jest złożona i wymaga odrębnego podejścia do tego zagadnienia.

III. Propozycja przepisów stanowiących założenia do przepisów o postępowaniu wykonawczym w sprawach rodzinnych i opiekuńczych.

Art. 1.

§ 1. W sprawach rodzinnych i opiekuńczych wykonanie orzeczenia albo ugody zawartej przed sądem, albo ugody zawartej przed mediatorem, po jej zatwierdzeniu przez sąd, odbywa się według przepisów niniejszej ustawy, chyba że przepisy szczególne stanowią inaczej.

§ 2. W postępowaniu wykonawczym, w kwestiach nieuregulowanych w ustawie, stosuje się odpowiednio przepisy Kodeksu postępowania cywilnego.

Art. 2. Celem postępowania wykonawczego w sprawach rodzinnych jest wykonanie orzeczenia sądu albo ugody zawartej przez sąd, albo ugody zawartej przed mediatorem, po jej zatwierdzeniu przez sąd, które służą w szczególności pomocy:

- 1) w prawidłowym wypełnianiu przez rodzica, opiekuna, kuratora i reprezentanta dziecka ich obowiązków i praw wobec dziecka oraz innych osób;
- 2) w kształtowaniu i utrwalaniu społecznie pożądanej postawy i odpowiedzialności rodzicielskiej zapewniającej ochronę dobra dziecka, jego praw i wolności;
- 3) w stworzeniu odpowiednich dla dobra i potrzeb dziecka warunków opiekuńczo-wychowawczych i socjalno-bytowych, przygotowaniu dziecka do uczestnictwa w społeczeństwie z zapewnieniem godności i podmiotowości dziecka.

Art. 3.

§ 1. Właściwy do prowadzenia czynności postępowania wykonawczego jest sąd rejonowy – sąd rodzinny.

§ 2. Właściwy do prowadzenia czynności postępowania wykonawczego w sprawach o odebranie osoby podlegającej władzy rodzicielskiej lub pozostającej pod opieką, prowadzonych na podstawie Konwencji Haskiej z 1980 roku jest sąd okręgowy, który wydał orzeczenie podlegające wykonaniu.

§ 3. Do wykonania czynności w postępowaniu zabezpieczającym właściwy jest sąd, przed którym toczy się postępowanie.

Art. 4.

§ 1. Nadzór nad wykonaniem orzeczenia albo ugody, o których mowa w art. 1 § 1, sprawuje sąd rodzinny.

§ 2. Organami postępowania wykonawczego (organy wykonawcze) są:

- 1) sąd rodzinny;
- 2) sędzia rodzinny;
- 3) zawodowy kurator sądowy, a także kierownik kuratorskiej służby sądowej;
- 4) inny organ uprawniony na podstawie ustawy do wykonywania orzeczeń;
- 5) prezes sądu lub upoważniony sędzia.

Art. 5.

§ 1. Do wykonania czynności postępowania wykonawczego właściwy jest sąd rodzinny, w którego okręgu ma miejsce zamieszkania osoba, której dotyczy orzeczenie albo ugoda, o których mowa w art. 1 § 1.

§ 2. Jeżeli osoba, o której mowa w § 1 nie ma miejsca zamieszkania, właściwy do wykonania orzeczenia albo ugody jest sąd rodzinny miejsca jej ostatniego pobytu, a w razie jego braku – sąd, który wydał orzeczenie podlegające wykonaniu.

§ 3. Jeżeli rodzice mają różne miejsca zamieszkania, czynności postępowania wykonawczego prowadzi sąd rodzinny miejsca zamieszkania każdego z nich. W takim przypadku sądy informują się wzajemnie o wszystkich podjętych czynnościach.

§ 4. W razie zmiany miejsca zamieszkania osoby, której dotyczy orzeczenie albo ugoda, o których mowa w art. 1 § 1, sprawę niezwłocznie przekazuje się sądowi rodzinnemu właściwemu dla aktualnego miejsca zamieszkania tej osoby, celem dalszego prowadzenia czynności postępowania wykonawczego. Przekazanie następuje na zarządzenie sędziego rodzinnego. Na zarządzenie nie przysługuje zażalenie.

§ 5. W przypadku umieszczenia dziecka w pieczy zastępczej na podstawie art. 109 § 2 pkt 5 k.r.o., właściwym do czynności postępowania wykonawczego jest sąd rodzinny miejsca sprawowania pieczy zastępczej.

Art. 6. Jeżeli ustalenie właściwości miejscowej nie jest możliwe, właściwym do prowadzenia czynności postępowania wykonawczego jest Sąd Rejonowy dla m.st. Warszawy.

Art. 7. Do wykonania orzeczenia albo ugody o których mowa w art. 1 § 1, należących do zadań kuratorów sądowych właściwy jest zawodowy kurator sądowy, a także kierownik kuratorskiej służby sądowej z zespołu kuratorskiej służby sądowej przy sądzie rejonowym właściwym do ich wykonania.

Art. 8. Właściwość rzeczową i miejscową organu, o którym mowa w art. 4 § 2 pkt 4 regulują przepisy szczególne.

Art. 9. Postępowanie wykonawcze prowadzi się dla orzeczenia albo ugody, o których mowa w art. 1 § 1, wymagających kontroli sądu, w szczególności o ograniczeniu wykonywania władzy rodzicielskiej, zezwoleniu na spotkanie się z dzieckiem w obecności kuratora sądowego lub innej osoby wskazanej przez sąd, nałożeniu obowiązków wskazanych w art. 109 § 2 pkt 1, 2 i 4 i art. 113⁴ k.r.o., o odebraniu dziecka, o ustanowieniu opiekuna, kuratora, reprezentanta dziecka.

Art. 10.

§ 1. Podstawą wszczęcia postępowania wykonawczego jest prawomocne orzeczenie sądu albo ugoda, o których mowa w art. 1 § 1, które jest wykonalne z chwilą jego wydania.

§ 2. Podstawą wszczęcia postępowania wykonawczego na podstawie orzeczenia sądu albo innego organu państwa obcego jest stwierdzenie wykonalności tego orzeczenia.

Art. 11.

§ 1. W postępowaniu wykonawczym sąd rodzinny orzeka z urzędu lub na wniosek.

§ 2. W sprawach niewymagających postanowienia sędziego rodzinny wydaje zarządzenia.

Art. 12. W postępowaniu wykonawczym czynności związane z jego przebiegiem wykonuje się na posiedzeniu niejawnym (posiedzenie wykonawcze), chyba że sąd postanowi inaczej.

Art. 13. Sąd rodzinny ustala zakres czynności postępowania wykonawczego oraz terminy ich wykonania, w tym ustala termin pierwszej czynności.

Art. 14. Uczestnikiem postępowania wykonawczego jest osoba, której praw lub obowiązków dotyczy orzeczenie albo ugoda, o których mowa w art. 1 § 1.

Art. 15. W postępowaniu wykonawczym przed sądem rodzinnym prokurator, Rzecznik Praw Dziecka oraz Rzecznik Praw Obywatelskich mogą być uczestnikami postępowania.

Art. 16.

§ 1. Sąd rodzinny poucza uczestników postępowania wykonawczego, w formie pisemnej, o organach wykonawczych oraz prawach i obowiązkach uczestnika postępowania, w tym o obowiązku niezwłocznego poinformowania organu wykonawczego o zmianie miejsca zamieszkania albo zmianie miejsca pobytu na okres powyżej 30 dni.

§ 2. Przepis § 1 stosuje się także w przypadkach, gdy uczestnik postępowania nie ma miejsca zamieszkania.

§ 3. Minister Sprawiedliwości określi, w drodze rozporządzenia, wzory pisemnych pouczeń, o których mowa w § 1, mając na względzie konieczność sprawnego prowadzenia czynności postępowania wykonawczego, a także zrozumienia przez uczestników postępowania wykonawczego ich praw i obowiązków.

Art. 17.

§ 1. W toku postępowania wykonawczego uczestnik postępowania może składać wnioski, a w przypadkach wskazanych w ustawie, wnosić zażalenia na postanowienia wydane w postępowaniu wykonawczym.

§ 2. Uczestnik postępowania wykonawczego zobowiązany jest do wykonania orzeczenia albo ugody, o których mowa w art. 1 § 1, a także zalecenia lub polecenia wydanego przez organy postępowania wykonawczego

§ 3. Uczestnik postępowania wykonawczego jest zobowiązany, na żądanie organu wykonawczego, do udzielenia wyjaśnień i informacji niezbędnych do prowadzenia postępowania.

Art. 18. Organ wykonawczy, o którym mowa w art. 4 § 2 pkt 1-3 może żądać od uczestnika postępowania, wyjaśnień oraz informacji niezbędnych do prowadzenia postępowania.

Art. 19. Organ wykonawczy, o którym mowa w art. 4 § 2 pkt. 1-3 może wystąpić do Policji, a w przypadku uczestnika postępowania będącego żołnierzem pełniącym czynną służbę wojskową do Żandarmerii Wojskowej, o ustalenie lub wykonanie czynności niezbędnych do prowadzenia postępowania wykonawczego.

Art. 20.

§ 1. Organ wykonawczy może żądać także od organów lub instytucji, organizacji pozarządowych i innych podmiotów, których zadania statutowe dotyczą spraw związanych z przedmiotem postępowania, informacji niezbędnych do wykonania czynności.

§ 2. Podmioty, o którym mowa w § 1 mają obowiązek przekazania informacji niezwłocznie, nie później niż w terminie 30 dni od dnia otrzymania żądania.

§ 3. W razie nieuzasadnionej odmowy udzielenia informacji, o których mowa w § 1, albo celowego udzielenia nieprawdziwych informacji, sąd rodzinny może nałożyć grzywnę na osobę fizyczną. Jeżeli żądanie udzielenia informacji skierowane było do osoby prawnej lub innej organizacji, ukaraniu grzywną podlega jej pracownik odpowiedzialny za udzielenie wyjaśnień lub informacji, a gdyby ustalenie takiego pracownika było utrudnione, ukaraniu podlega jej kierownik.

§ 4. Odpis postanowienia, o którym mowa w § 3, sąd rodzinny doręcza osobie, na którą nałożono grzywnę.

§ 5. Na postanowienie, o którym mowa w § 2 i 3 przysługuje zażalenie (*do rozstrzygnięcia czy pionowe czy poziome – zależnie od projektowanych zmian KPC*).

§ 6. Prawomocne postanowienie sądu, o którym mowa w § 3, jest tytułem wykonawczym bez potrzeby nadawania mu klauzuli wykonalności.

§ 7. Nałożenie grzywny nie zwalnia od odpowiedzialności karnej lub dyscyplinarnej za niedopełnienie lub przekroczenie obowiązków służbowych.

Art. 21.

§ 1. Organ wykonawczy, o którym mowa w art. 4 § 2 pkt 1-3, może zwrócić się do właściwych organów, instytucji lub innych podmiotów, których zadania statutowe dotyczą spraw związanych z przedmiotem postępowania, o przyznanie pomocy rodzinie, w tym w szczególności określonych świadczeń, w sprawach zdrowia, edukacji i wychowania dzieci, przydzielenia asystenta rodziny, zatrudnienia, polepszenia warunków bytowych rodziny.

§ 2. Organy, instytucje i inne podmioty, o których mowa w § 1, są obowiązane informować organ wykonawczy o planowanych lub podjętych działaniach i zakresie udzielonej pomocy oraz o ich rezultatach, we wskazanym terminie, nie dłuższym niż 30 dni.

Art. 22.

§ 1. W razie nieuzasadnionej odmowy udzielenia wyjaśnień lub informacji, niewykonania zobowiązań lub celowego udzielenia nieprawdziwych informacji lub wyjaśnień sąd rodzinny może nałożyć na uczestnika postępowania grzywnę.

§ 2. Sąd rodzinny może nałożyć grzywnę na uczestnika postępowania, który nie wykonał obowiązku niezwłocznego poinformowania organu wykonawczego o zmianie miejsca zamieszkania albo zmianie miejsca pobytu na okres powyżej 30 dni.

§ 3. Przepisy art. 20 § 5 i 6 stosuje się.

Art. 23.

§ 1. W przypadku niewykonania przez uczestnika postępowania zobowiązania lub polecenia, zawodowy kurator sądowy może udzielić uczestnikowi pisemnego upomnienia, w którym wskazuje rodzaj naruszenia oraz informuje o skutkach niezastosowania się do upomnienia. Odpis upomnienia zawodowy kurator sądowy niezwłocznie przekazuje sądowi rodzinnemu.

§ 2. W razie niezastosowania się przez uczestnika postępowania do upomnienia, na wniosek zawodowego kuratora sądowego, sąd rodzinny może nałożyć na uczestnika grzywnę.

3. Przepisy art. 20 § 5 i 6 stosuje się.

Art. 24. Sąd uchyła postanowienie, o którym mowa w art. 22 § 1 i 2 oraz w art. 23 § 2, jeżeli uczestnik postępowania wykonał zobowiązanie albo polecenie przed uprawomocnieniem się postanowienia.

Art. 25.

§ 1. Sąd rodzinny może wysłuchać każdego, kto posiada wiadomości dotyczące rodziny, dziecka i jego sytuacji rodzinnej.

§ 2. Jeżeli wymaga tego dobro dziecka, sąd rodzinny wysłucha małoletniego na posiedzeniu. Do wysłuchania małoletniego stosuje się odpowiednio art. 216¹- art. 216² k.p.c.

Art. 26.

§ 1. Uczestnicy postępowania, prokurator oraz zawodowy kurator sądowy mają prawo wziąć udział w posiedzeniu wykonawczym, chyba że sąd rodzinny uzna, że ich udział jest obowiązkowy.

§ 2. Udział zawodowego kuratora sądowego w posiedzeniu jest obowiązkowy, jeżeli złożył wniosek.

§ 3. Rzecznik Praw Dziecka lub Rzecznik Praw Obywatelskich mają prawo wziąć udział w posiedzeniu.

§ 4. Niestawiennictwo osób, o których mowa w § 1-3, prawidłowo zawiadomionych o terminie i celu posiedzenia, nie wstrzymuje rozpoznania sprawy.

§ 5. Sąd rodzinny może dopuścić do udziału w posiedzeniu również inne osoby niż wymienione w § 1 i 3, jeżeli ich udział może mieć istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia.

Art. 27.

§ 1. Sędzia rodzinny może zarządzić przeprowadzenie wywiadu środowiskowego przez zawodowego kuratora sądowego, określając jego cel, zakres i termin wykonania.

§ 2. Zawodowy kurator sądowy składa sprawozdanie z wywiadu w terminie 14 dni od otrzymania zarządzenia, chyba że sąd wskaże inny termin.

§ 3. Minister Sprawiedliwości określi, w drodze rozporządzenia, sposób i tryb przeprowadzenia wywiadu środowiskowego oraz szczegółowy sposób jego dokumentowania, mając na względzie konieczność ustalenia niezbędnych danych dotyczących dziecka, jego rodziny i środowiska.

Art. 28.

§ 1. Sąd rodzinny może zmienić, z urzędu lub na wniosek, określoną w orzeczeniu częstotliwość składania sprawozdań.

§ 2. Sąd rodzinny określa częstotliwość składania sprawozdań w przypadku braku takiego rozstrzygnięcia w orzeczeniu

Art. 29. Organ wykonawczy może zwrócić się do sądu, który wydał orzeczenie, o wyjaśnienie wątpliwości co do treści lub sposobu jego wykonania, a w razie potrzeby o rozważenie zasadności wszczęcia postępowania z urzędu o jego zmianę.

Art. 30.

§ 1. W razie przemijającej przeszkody w prowadzeniu postępowania wykonawczego, w szczególności z uwagi na niemożność ustalenia miejsca zamieszkania lub pobytu osoby, której postępowanie dotyczy, sąd rodzinny, z urzędu lub na wniosek zawodowego kuratora sądowego, może zawiesić postępowanie.

§ 2. Sąd rodzinny nie rzadziej niż co 3 miesiące ustala czy ustały przeszkody w prowadzeniu postępowania wykonawczego.

§ 3. Sąd rodzinny podejmuje zawieszone postępowanie z urzędu, gdy ustanie przeszkoda, o której mowa w § 1.

Art. 31. W sprawach, w których wykonywanie orzeczenia albo ugody, o których mowa w art. 1 § 1, należy do zawodowego kuratora sądowego, po wszczęciu postępowania wykonawczego odpis orzeczenia albo ugody, sędzia rodzinny niezwłocznie, nie później niż w terminie 7 dni, przekazuje do zespołu kuratorskiej służby sądowej, w celu ich wykonania i wydaje stosowne zarządzenia.

Art. 32.

§ 1. Kierownik zespołu kuratorskiej służby sądowej dokonuje przydziału spraw wpływających do zespołu, według podziału terytorialnego obszaru właściwości zespołu lub niezależnie od podziału terytorialnego, biorąc pod uwagę równomierne obciążenie pracą zawodowych kuratorów sądowych w zespole, ich predyspozycje, kompetencje i umiejętności.

§ 2. W szczególnie uzasadnionych przypadkach, na wniosek zawodowego kuratora sądowego, kierownik zespołu kuratorskiej służby sądowej może zezwolić na przeprowadzenie czynności z udziałem dodatkowego kuratora sądowego z zespołu.

Art. 33.

§ 1. Zawodowy kurator sądowy wykonuje czynności wynikające z orzeczenia albo ugody, o których mowa w art. 1 § 1, a także zlecone przez sąd rodzinny lub sędziego rodzinnego, osobiście lub powierza ich wykonanie społecznemu kuratorowi sądowemu, mającemu odpowiednią wiedzę i kompetencje do wykonania czynności.

§ 2. Zawodowy kurator sądowy sprawuje osobiście nadzór w sprawach skomplikowanych lub wymagających niezwłocznego podjęcia czynności.

§ 3. W przypadku powierzenia sprawowania nadzoru społecznemu kuratorowi sądowemu, zawodowy kurator sądowy przeprowadza wywiad kontrolny nie rzadziej niż raz w roku w sprawach, w których nadzór sprawowany jest dłużej niż trzy lata.

Art. 34. Zawodowy kurator sądowy nadzoruje sposób wykonania czynności przez społecznego kuratora sądowego, w szczególności:

- 1) kontroluje prawidłowość i efektywność sprawowania nadzoru oraz wykonania przez społecznego kuratora sądowego innych czynności;
- 2) udziela pomocy społecznemu kuratorowi sądowemu w wykonywaniu nadzorów lub innych czynności, w tym udziela wsparcia w doborze metod i form pracy.

Art. 35. W przypadku, gdy uczestnik postępowania jest osobą głuchą lub niemą lub nie włada w wystarczającym stopniu językiem polskim, zawodowy kurator sądowy zawiadamia sąd

rodzinny o potrzebie zapewnienia pomocy tłumacza przy realizacji czynności postępowania wykonawczego.

Art. 36.

§ 1. W sprawach, w których wykonanie orzeczenia, albo ugody, o których mowa w art. 1 § 1, należy do zawodowego kuratora sądowego, może on składać wnioski, w szczególności o:

- 1) zawieszenie postępowania wykonawczego;
- 2) zmianę albo ustalenie częstotliwości składania sprawozdań z nadzoru;
- 3) wyznaczenie posiedzenia wykonawczego;
- 4) umorzenie postępowania wykonawczego.

§ 2. Wniosek zawodowego kuratora sądowego, o którym mowa w § 1, sąd rodzinny powinien rozpoznać niezwłocznie, nie później niż w terminie 30 dni od dnia złożenia wniosku

Art. 37.

§ 1. W sprawach, w których wykonanie orzeczenia albo ugody, o których mowa w art. 1 § 1, należy do zawodowego kuratora sądowego, zawiadamia on sąd rodzinny o zasadności zmiany lub uchylecia orzeczenia w całości albo części.

§ 2. Sąd rodzinny rozważa zasadność zawiadomienia sądu opiekuńczego o potrzebie wszczęcia postępowania z urzędu, a w przypadku braku podstaw do wszczęcia sędzia rodzinny wydaje odpowiednie zarządzenia, o których zawiadamia zawodowego kuratora sądowego

Art. 38. W sprawach, w których sąd zobowiązał rodziców do pracy z asystentem rodziny lub realizowania innych form pracy z rodziną lub skierował dziecko do placówki wsparcia dziennego, sąd niezwłocznie, nie później niż w terminie 7 dni, przesyła odpis orzeczenia albo zawiadamia o treści orzeczenia w zakresie niezbędnym do jego wykonania jednostkę organizacyjną wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej, o której mowa w przepisach o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, celem wykonania. Właściwa jednostka organizacyjna informuje sąd rodzinny o rodzajach udzielonej pomocy i jej rezultatach, w terminach określonych w ustawie.

Art. 39. Jeżeli wymaga tego dobro dziecka, sąd rodzinny zawiadamia sąd opiekuńczy o potrzebie wszczęcia postępowania o zmianę lub uchylecie orzeczenia albo ugody, o których mowa w art. 1 § 1.

Art. 40.

§ 1. Sąd rodzinny z urzędu lub na wniosek umarza postępowanie wykonawcze, jeżeli dalsze jego prowadzenie stało się zbędne, o czym zawiadamia właściwy organ wykonawczy.

§ 2. Na postanowienie, o którym mowa w § 1 przysługuje zażalenie.

§ 3. Jeżeli zakończenie postępowania wykonawczego następuje z mocy prawa, sędzia rodzinny wydaje odpowiednie zarządzenie.

Art. 41.

§ 1. Sąd rodzinny okresowo, nie rzadziej niż raz na 6 miesięcy, a w przypadku dzieci w wieku poniżej 3 roku życia nie rzadziej niż raz na 3 miesiące, wyznacza posiedzenie wykonawcze i

podejmuje odpowiednie czynności, w tym kontroluje sposób wykonania przez uczestników postępowania nałożonych na nich obowiązków.

§ 2. W przypadku złożenia wniosku przez uprawniony organ wykonawczy, wyznaczenie posiedzenia następuje niezwłocznie, nie później niż w terminie 30 dni od dnia złożenia wniosku.

Art. 42.

§ 1. Zawodowy kurator sądowy wykonujący orzeczenie albo ugodę, o których mowa w art. 1 § 1:

- 1) zaznajamia się z aktami sprawy i innymi niezbędnymi źródłami informacji o uczestnikach postępowania, a w szczególności z przebiegiem dotychczasowych nadzorów;
- 2) niezwłocznie, nie później niż w terminie 7 dni od dnia przekazania przez kierownika zespołu kuratorskiej służby sądowej orzeczenia albo ugody podlegających wykonaniu, nawiązuje pierwszy kontakt z uczestnikami postępowania w ich miejscu zamieszkania lub pobytu;
- 3) poucza uczestników postępowania o prawach i obowiązkach wynikających z orzeczenia albo ugody, podlegających wykonaniu oraz omawia sposób i terminy realizacji;
- 4) kontroluje wykonanie zobowiązań wynikających z orzeczenia albo ugody;
- 5) udziela uczestnikom postępowania zaleceń i poleceń w celu prawidłowego wykonania zobowiązań;
- 6) informuje sąd rodzinny o wykonywaniu przez uczestników postępowania zobowiązań wynikających z orzeczenia lub ugody, a w razie potrzeby składa odpowiednie wnioski.

§ 2. W przypadku niemożności nawiązania kontaktu, o którym mowa w § 1 pkt 2, zawodowy kurator sądowy niezwłocznie, w formie pisemnej, zawiadamia o tym sąd rodzinny, podając przyczyny.

Art. 43. W przypadku, o którym mowa w art. 42 § 2, sąd rodzinny podejmuje czynności niezwłocznie, nie później niż w terminie 7 dni od dnia zawiadomienia

Art. 44. Do zakresu zadań zawodowego kuratora sądowego, poza określonymi w ustawie z dnia 27 lipca 2001 r. o kuratorach sądowych, należy w szczególności:

- 1) kontaktowanie się z uczestnikami postępowania, w tym w miejscu ich zamieszkania lub pobytu, a także w miejscu nauki lub pracy;
- 2) ustalanie sytuacji socjalno-bytowej, opiekuńczej i środowiskowej rodziny, warunków wychowawczych dziecka, sposobu wykonywania wobec niego obowiązków i praw wynikających z władzy rodzicielskiej, relacji wewnątrzrodzinnych, przebiegu nauki dziecka i sposobu spędzania czasu wolnego, jego kontaktów środowiskowych, podejmowanych wobec niego oddziaływań wychowawczych, stanu zdrowia i znanych uzależnień członków rodziny;
- 3) podejmowanie działań o charakterze profilaktyczno-wychowawczym;
- 4) kontrolowanie zachowania uczestników postępowania, w tym w miejscu ich zamieszkania, pobytu, nauki lub pracy;
- 5) udzielanie uczestnikom postępowania pomocy w organizowaniu nauki, pracy i czasu wolnego oraz w rozwiązywaniu trudności życiowych;
- 6) współpraca z innymi organami postępowania wykonawczego;
- 7) współdziałanie z organizacjami, instytucjami, stowarzyszeniami i innymi podmiotami, których statutowym celem działania jest pomoc i wsparcie dziecka i jego rodziny;

8) przeprowadzanie wywiadów środowiskowych, o których mowa w art. 27 § 1.

Art. 45. Zawodowy kurator sądowy, wykonując czynności postępowania wykonawczego, może wejść do mieszkania i innych pomieszczeń, w których przebywają dzieci lub uczestnicy postępowania, celem ustalenia ich aktualnej sytuacji.

Art. 46.

§ 1. Zawodowy kurator sądowy, wykonując czynności postępowania wykonawczego, może przeprowadzać rozmowę z dzieckiem bez obecności innych osób w celu ustalenia jego aktualnej sytuacji.

§ 2. W uzasadnionych przypadkach zawodowy kurator sądowy może zażądać, od każdej osoby, pod której pieczę dziecko przebywa, umożliwienia ustalenia stanu fizycznego dziecka.

Art. 47.

§ 1. Przebieg nadzoru i podejmowane czynności zawodowy kurator sądowy dokumentuje w karcie czynności nadzoru, w której wpisuje datę, miejsce i rodzaj czynności, uzyskane dokumenty i informacje oraz ich źródła, a także uwagi i propozycje działań w zakresie sprawowanego nadzoru.

§ 2. Kartę czynności nadzoru, o której mowa w § 1, zawodowy kurator sądowy składa sądowi rodzinnemu raz w miesiącu.

§ 3. Karty czynności nadzoru nie prowadzi się, jeżeli sąd w orzeczeniu określił częstotliwość składania sprawozdań co najmniej raz w miesiącu lub częściej.

§ 4. W przypadku ustalenia, że w odniesieniu do uczestników postępowania prowadzone jest inne postępowanie opiekuńcze, w tym przed sądem okręgowym, zawodowy kurator sądowy zawiadamia ten sąd o prowadzonym postępowaniu wykonawczym, o czym informuje sędziego rodzinnego.

§ 5. Minister Sprawiedliwości określi, w drodze rozporządzenia, sposób dokumentowania czynności nadzoru przez zawodowego kuratora sądowego.

Art. 48.

§ 1. Zawodowy kurator sądowy składa sądowi rodzinnemu sprawozdanie z objęcia nadzoru, nie później niż terminie 14 dni od dnia nawiązania kontaktu z uczestnikami postępowania, kolejne sprawozdania z przebiegu nadzoru – na żądanie sądu rodzinnego albo w terminach określonych przez ten sąd.

§ 2. W sprawozdaniu z objęcia nadzoru zawodowy kurator sądowy przedstawia diagnozę środowiskową, w tym warunki osobiste i bytowe uczestników postępowania oraz sytuację opiekuńczo-wychowawczą dziecka, propozycje działań, metody prowadzenia nadzoru, zadania do realizacji oraz podaje źródła informacji o uczestnikach postępowania.

§ 3. Karty czynności nadzoru, o której mowa w art. 47 § 1 nie składa się w miesiącu, w którym zawodowy kurator sądowy składa sądowi rodzinnemu sprawozdanie z przebiegu nadzoru.

Art. 49. Wykonując orzeczenie albo ugodę, o których mowa w art. 1 § 1, ustalające kontakty z dzieckiem, uczestnicy zobowiązani są w szczególności do:

1) realizowania kontaktów zgodnie z orzeczeniem lub ugodą;

- 2) poszanowania godności i praw dziecka oraz innych osób, a także praw osób uczestniczących w realizacji kontaktu;
- 3) punktualnego stawienia się na spotkanie i zakończenia spotkania;
- 4) informowania z odpowiednim wyprzedzeniem o sytuacjach mogących wpłynąć na czas rozpoczęcia lub zakończenia spotkania oraz sytuacji, w której kontakt nie może być zrealizowany, z jednoczesnym podaniem przyczyny;
- 5) zachowania się w sposób niezagrożający dziecku i jego dobru;
- 6) powstrzymania się od wyrażania w obecności dziecka negatywnych opinii o uczestnikach spotkania lub o innych osobach;
- 7) współdziałania w celu prawidłowego przebiegu spotkania, a w szczególności odpowiedniego przygotowania dziecka przed rozpoczęciem kontaktu;
- 8) zachowania trzeźwości lub niepozostawiania pod wpływem środków odurzających, substancji psychotropowych, ich prekursorów, środków zastępczych lub nowych substancji psychoaktywnych.

Art. 50.

§ 1. W sprawach, w których sąd zezwolił na spotkanie się z dzieckiem tylko w obecności kuratora sądowego, zawodowy kurator sądowy, stawia się w określonym w orzeczeniu terminie i miejscu oraz obecny jest przez cały czas trwania kontaktu, chyba że sąd postanowił inaczej.

§ 2. Zawodowy kurator sądowy obecny przy kontaktach z dzieckiem zapewnia wykonanie orzeczenia w zakresie terminów, czasu i miejsca spotkania oraz ustalonego przebiegu kontaktów.

§ 3. Jeżeli w czasie trwania kontaktu z dzieckiem w obecności kuratora sądowego, uczestnicy naruszają obowiązki określone w art. 49, zawodowy kurator sądowy poucza o konieczności przestrzegania tych obowiązków i konsekwencjach, a także informuje o możliwości podjęcia interwencji przez Policję. W wypadku, gdy podjęte czynności okazały się niewystarczające, zawodowy kurator sądowy ma prawo zwrócić się o interwencję do Policji lub żądać od osoby uprawnionej do kontaktu z dzieckiem oraz osoby, pod której pieczę dziecko pozostaje, zaprzestania wykonywania kontaktu, a w przypadku dalszego naruszania obowiązków zawodowy kurator sądowy może zakończyć kontakt, o czym niezwłocznie informuje sąd rodzinny.

§ 4. Jeśli w kontakcie z dzieckiem uczestniczą inne osoby niż wskazane w orzeczeniu, zawodowy kurator sądowy może nakazać im opuszczenie miejsca realizacji czynności, a w przypadku odmowy może zakończyć kontakt, o czym niezwłocznie informuje sąd rodzinny.

§ 5. Przepisy § 1-4 stosuje się do kontaktów ustalonych ugodą zawartą przez sądem albo ugodą zawartą przed mediatorem i zatwierdzoną przez sąd.

Art. 51. W wypadku, o którym mowa w 50 § 3, sędzia rodzinny niezwłocznie wyznacza posiedzenie wykonawcze lub zawiadamia sąd opiekuńczy o potrzebie rozważenia wszczęcia z urzędu postępowania o zmianę albo uchylenie uregulowanych dotychczas kontaktów lub w przedmiocie władzy rodzicielskiej

Art. 52. W przypadku uporczywego naruszania przez uczestników obowiązków określonych w art. 49 sąd rodzinny zawiadamia *Policję/prokuratora (do rozstrzygnięcia - w zależności od tego jaki rodzaj penalizacji zostanie przyjęty: **wykroczenie** projektowany art. 66d k.w. albo*

przestępstwo z art. 244 d k.k. – przestępstwo wnioskowe, nie podlega karze w przypadku wykonania orzeczenia albo ugody).

Art. 53.

§ 1. Z każdej obecności przy kontaktach zawodowy kurator sądowy niezwłocznie składa sądowi rodzinnemu notatkę.

§ 2. Notatka, o której mowa w § 1, zawiera w szczególności:

- 1) imię i nazwisko kuratora sądowego;
- 2) informacje czy kontakt odbył się zgodnie z orzeczeniem lub ugodą, w szczególności: datę kontaktu, godzinę jego rozpoczęcia i zakończenia, wskazanie osób, które uczestniczyły w czynności, czy wystąpiły sytuacje zagrażające dziecku lub jego dobru;
- 3) podpis kuratora.

§ 3. Wraz z notatką kurator sądowy składa wniosek o przyznanie mu wynagrodzenia, o którym mowa w ustawie o kuratorach sądowych.

Art. 54.

§ 1. Sędzia rodzinny zapoznaje się z notatką, o której mowa w art. 53 i wnioskami kuratora w terminie 7 dni od ich złożenia oraz podejmuje odpowiednie czynności.

§ 2. Sędzia rodzinny niezwłocznie rozpoznaje wniosek kuratora o przyznanie wynagrodzenia, o którym mowa w art. 53 § 3.

Art. 55.

§ 1. W sprawach, w których wykonanie orzeczenia albo ugody, o których mowa w art. 1 § 1, w zakresie władzy rodzicielskiej, należy do zawodowego kuratora sądowego, informuje on sąd rodzinny o powstaniu lub ustaniu przeszkody w prowadzeniu postępowania wykonawczego niezwłocznie, nie rzadziej niż co 3 miesiące.

§ 2. W okresie zawieszenia postępowania wykonawczego zawodowy kurator sądowy podejmuje czynności sprawdzające czy ustały przeszkody w prowadzeniu postępowania wykonawczego, nie rzadziej niż raz w miesiącu.

Art. 56.

§ 1. W sprawach, w których sąd ograniczył sposób kontaktowania się z dzieckiem poprzez obecność innych osób niż kurator sądowy, osoba wskazana w orzeczeniu informuje sąd rodzinny o przebiegu kontaktu niezwłocznie, w tym o zaistniałych trudnościach w wykonaniu orzeczenia, nie później niż w terminie 7 dni od dnia będącego terminem kontaktu.

§ 2. W przypadku ustalenia przez sąd kontaktu z dzieckiem w pomieszczeniach organizacji lub instytucji, których zadania statutowe dotyczą spraw związanych z przedmiotem postępowania, osoby uprawnione do reprezentowania organizacji lub instytucji informują sąd o przebiegu kontaktów, w tym o zaistniałych trudnościach w wykonaniu orzeczenia, nie później niż w terminie 7 dni od dnia będącego terminem kontaktu.

§ 3. Przepisy § 1-2 stosuje się do kontaktów ustalonych ugodą zawartą przez sądem albo ugodą zawartą przed mediatorem i zatwierdzoną przez sąd.

Art. 57.

§ 1. Organy postępowania wykonawczego, o których mowa w art. 4 § 2 pkt 4, niezwłocznie po otrzymaniu odpisu orzeczenia albo zawiadomienia o treści orzeczenia w zakresie niezbędnym do jego wykonania, udzielają dziecku lub jego rodzinie pomocy i składają sądowi rodzinnemu sprawozdania dotyczące sytuacji dziecka lub jego rodziny i udzielonej im pomocy, w tym prowadzonej pracy z rodziną, oraz ich rezultatach, w terminach określonych przez ten sąd, nie rzadziej jednak niż co 3 miesiące w przypadku dzieci poniżej 3. roku życia, a w przypadku dzieci powyżej 3. roku życia – nie rzadziej niż co 6 miesięcy.

§ 2. Osoby, o których mowa w § 1, współpracują z zawodowym kuratorem sądowym.

Art. 58.

§ 1. Jeżeli osoba zobowiązana do wydania osoby podlegającej władzy rodzicielskiej albo pozostającej pod opieką nie zastosowała się do postanowienia, o którym mowa w art. 598⁵ § 1 lub 2 k.p.c., sąd rodzinny, na wniosek uprawnionego, zleca zawodowemu kuratorowi sądowemu przymusowe odebranie tej osoby.

§ 2. Z czynności przymusowego odebrania osoby podlegającej władzy rodzicielskiej albo pozostającej pod opieką zawodowy kurator sądowy każdorazowo sporządza notatkę, którą przedkłada sądowi rodzinnemu.

§ 3. Notatka, o której mowa w § 2, zawiera, w szczególności:

- 1) imię i nazwisko zawodowego kuratora sądowego;
- 2) informację o miejscu i czasie wykonania czynności, w tym o osobach obecnych podczas jej wykonywania;
- 3) informację, czy wystąpiły trudności z wykonaniem czynności i ich przyczynę;
- 4) informację o udziale przedstawicieli podmiotów, które pomagały w wykonaniu czynności lub o wystąpieniu ich bezzasadnej odmowy udzielania pomocy oraz czy doszło do odebrania osoby;
- 5) podpis zawodowego kuratora sądowego.

§ 4. Do notatki, o której mowa w § 2, zawodowy kurator sądowy może dołączyć dokumentację sporządzoną przez przedstawicieli podmiotów wezwanych do pomocy kuratorowi, a także wniosek o przyznanie mu wynagrodzenia, o którym mowa ustawie o kuratorach sądowych.

Art. 59.

§ 1. Sędzia rodzinny zapoznaje się z notatką, o której mowa w art. 58 § 2 i wnioskami zawodowego kuratora sądowego w terminie 7 dni od ich złożenia oraz podejmuje odpowiednie czynności.

§ 2. Sędzia rodzinny niezwłocznie rozpoznaje wniosek kuratora o przyznanie wynagrodzenia, o którym mowa w art. 58 § 4.

Art. 60.

§ 1. Jeżeli miejsce pobytu osoby podlegającej władzy rodzicielskiej albo pozostającej pod opieką nie jest znane, w przypadku ustalenia przez zawodowego kuratora sądowego, że pod wskazanym w odezwie adresem zobowiązany nie przebywa, kurator niezwłocznie zawiadamia o tym sąd rodzinny.

§ 2. W przypadku, o którym mowa w § 1, sąd rodzinny niezwłocznie podejmuje stosowane czynności w celu ustalenia miejsca pobytu osoby zobowiązanej. W szczególności może zażądać

ustalenia miejsca jej pobytu przez Policję, a w przypadku uczestnika postępowania będącego żołnierzem pełniącym czynną służbę wojskową, przez Żandarmerię Wojskową.

Art. 61.

§ 1. W razie potrzeby sąd rodzinny zwraca się o przymusowe odebranie osoby podlegającej władzy rodzicielskiej albo pozostającej pod opieką do zespołu kuratorskiej służby sądowej przy sądzie rejonowym, w którego okręgu osoba ta faktycznie przebywa.

§ 2. Przepisy art. 32 stosuje się odpowiednio.

Art. 62. Zawodowy kurator sądowy jest uprawniony do odebrania osoby podlegającej władzy rodzicielskiej albo pozostającej pod opieką od każdej osoby oraz z każdego miejsca, w którym osoba podlegająca władzy rodzicielskiej albo pozostająca pod opieką się znajduje.

Art. 63.

§ 1. Przymusowe odebranie osoby podlegającej władzy rodzicielskiej albo pozostającej pod opieką i oddanie jej uprawnionemu może nastąpić tylko w obecności uprawnionego albo osoby przez niego upoważnionej albo przedstawiciela instytucji przez niego upoważnionej. O terminie odebrania nie zawiadamia się osoby zobowiązanej do wydania osoby podlegającej władzy rodzicielskiej albo pozostającej pod opieką.

§ 2. Jeżeli osoby wskazane w § 1 nie stawiają się w terminie wyznaczonym przez zawodowego kuratora sądowego, czynność przymusowego odebrania nie będzie dokonana.

§ 3. Zawodowy kurator sądowy dokonuje przekazania przymusowo odebranej osoby uprawnionemu albo osobie przez niego upoważnionej albo przedstawicielowi instytucji przez niego upoważnionej, odbiera od uprawnionego pisemne oświadczenie o przejęciu pieczy nad osobą podlegającą władzy rodzicielskiej albo pozostającą pod opieką, a następnie zawiadamia osobę zobowiązaną do wydania osoby podlegającej władzy rodzicielskiej albo pozostającej pod opieką o dokonaniu tej czynności.

Art. 64. Na żądanie zawodowego kuratora sądowego Policja, a w przypadku uczestnika postępowania będącego żołnierzem pełniącym czynną służbę wojskową, Żandarmeria Wojskowa, jest zobowiązana do udzielenia mu pomocy przy czynnościach związanych z przymusowym odebraniem osoby podlegającej władzy rodzicielskiej albo pozostającej pod opieką, w szczególności do zapewnienia osobistego bezpieczeństwa kuratorowi, osobie odbieranej, uprawnionemu albo osobie przez niego upoważnionej albo przedstawicielowi instytucji przez niego upoważnionej oraz osobom przywołanym przez kuratora do pomocy przy wykonaniu tej czynności, a także zapewnienia bezpieczeństwa i porządku publicznego w miejscu prowadzenia czynności.

Art. 65.

§ 1. Jeżeli przymusowe odebranie osoby podlegającej władzy rodzicielskiej albo pozostającej pod opieką napotyka przeszkody na skutek ukrycia tej osoby lub na skutek innej czynności przedsięwziętej w celu udaremnienia wykonania orzeczenia, zawodowy kurator sądowy zawiadomi o tym sąd rodzinny oraz Policję/prokuratora *(do rozstrzygnięcia w zależności od tego jaki rodzaj penalizacji zostanie przyjęty: **wykroczenie** projektowany art. 66d k.w. albo*

przestępstwo z art. 244 d k.k. – przestępstwo wnioskowe, nie podlega karze w przypadku wykonania orzeczenia albo ugody).

§ 2. Jeżeli zobowiązany do wydania osoby podlegającej władzy rodzicielskiej albo pozostającej pod opieką, nie ujawnia miejsca jej pobytu, sąd rodzinny, na wniosek zawodowego kuratora sądowego, zarządzi przymusowe doprowadzenie zobowiązanego celem złożenia oświadczenia o miejscu pobytu tej osoby. Do złożenia oświadczenia stosuje się przepisy o odpowiedzialności karnej za złożenie fałszywych zeznań, o czym sąd rodzinny uprzedza przed odebraniem oświadczenia.

§ 3. Jeżeli zobowiązany do wydania osoby podlegającej władzy rodzicielskiej albo pozostającej pod opieką lub inne osoby przeszkadzają w wykonaniu czynności przymusowego odebrania osoby, na żądanie zawodowego kuratora sądowego, Policja, a w przypadku uczestnika postępowania będącego żołnierzem pełniącym czynną służbę wojskową Żandarmeria Wojskowa, usunie te osoby z miejsca wykonywania czynności.

Art. 66.

§ 1. W celu ustalenia miejsca pobytu osoby podlegającej przymusowemu odebraniu sąd rodzinny, na wniosek zawodowego kuratora sądowego, może postanowić o dokonaniu przeszukania pomieszczeń i innych miejsc, jeżeli istnieją uzasadnione podstawy do przypuszczenia, że osoba ta się tam znajduje. O wydaniu postanowienia sąd niezwłocznie zawiadamia zawodowego kuratora sądowego.

§ 2. Przeszukania dokonuje Policja, a w przypadku uczestnika postępowania będącego żołnierzem pełniącym czynną służbę wojskową Żandarmeria Wojskowa, na podstawie postanowienia sądu rodzinnego.

§ 3. Postanowienie sądu, o którym mowa w § 1, doręcza się osobie, u której przeszukanie ma być dokonane, w chwili przystąpienia do tej czynności.

§ 4. Podczas przeszukania może być obecna osoba, o której mowa w § 3, zawodowy kurator sądowy, który wykonuje postanowienie o przymusowym odebraniu, oraz uprawniony albo osoba przez niego upoważniona albo przedstawiciel instytucji przez niego upoważnionej. Podczas przeszukania może być także obecna osoba wskazana przez tego, u kogo dokonuje się przeszukania, o ile nie uniemożliwia to przeszukania albo nie utrudnia go w istotny sposób.

§ 5. Jeżeli przy przeszukaniu nie ma osoby, o której mowa w § 3, należy do przeszukania przywołać przynajmniej jednego domownika lub inną pełnoletnią osobę.

§ 6. Przeszukanie powinno być dokonane zgodnie z celem tej czynności, z zachowaniem umiaru oraz w granicach niezbędnych dla osiągnięcia celu tych czynności przy zachowaniu należytej staranności, w poszanowaniu prywatności i godności osób, których ta czynność dotyczy, oraz bez wyrządzania niepotrzebnych szkód i dolegliwości.

§ 7. Z przeszukania Policja, a w przypadku uczestnika postępowania będącego żołnierzem pełniącym czynną służbę wojskową, Żandarmeria Wojskowa sporządza protokół, który niezwłocznie przesyła sądowi rodzinnemu.

§ 8. Protokół przeszukania zawiera: oznaczenie sprawy, wskazanie postanowienia sądu, którego przeszukanie dotyczy, oznaczenie czynności, jej czasu i miejsca oraz podanie dokładnej chwili rozpoczęcia i zakończenia czynności, oznaczenie osób w niej uczestniczących, przebieg czynności oraz oświadczenia i wnioski jej uczestników, a także w miarę potrzeby stwierdzenie innych okoliczności dotyczących przebiegu czynności. Oświadczenia i wnioski oraz stwierdzenia określonych okoliczności zamieszcza się w

protokole z możliwą dokładnością. Osoby biorące udział w czynności mają prawo żądać zamieszczenia w protokole z pełną dokładnością wszystkiego, co dotyczy ich praw lub interesów.

§ 9. Protokół przeszukania podpisują osoby biorące udział w czynności. Przed podpisaniem należy go odczytać i uczynić o tym wzmiankę. W przypadku odmowy podpisania protokołu lub innej przeszkody, należy o tym uczynić wzmiankę w protokole.

§ 10. Na postanowienie dotyczące przeszukania przysługuje zażalenie osobom, których prawa zostały naruszone.

§ 11. Zażalenie na postanowienie, o którym mowa w § 10, rozpoznaje sąd rodzinny.

Art. 67.

§ 1. Przy odbieraniu osoby podlegającej władzy rodzicielskiej albo pozostającej pod opieką zawodowy kurator sądowy powinien zachować szczególną ostrożność i uczynić wszystko, aby dobro tej osoby nie zostało zagrożone lub naruszone, a zwłaszcza, aby nie doznała ona krzywdy fizycznej lub psychicznej lub jej prawa nie zostały naruszone. W uzasadnionych przypadkach, dla wykonania czynności odbioru osoby, zawodowy kurator sądowy ma prawo fizycznego przejścia odbieranej osoby i przekazania jej uprawnionemu.

§ 2. W razie potrzeby zawodowy kurator sądowy może zażądać udzielenia mu pomocy przez organy władzy publicznej, a także podmioty podlegające samorządowi terytorialnemu, w szczególności poprzez umożliwienie wejścia do pomieszczeń, w których przebywa odbierana osoba, lub zapewnienie wsparcia psychologa zatrudnionego w tych organach lub podmiotach.

§ 3. Jeżeli wskutek wykonania orzeczenia miałoby doznać poważnego uszczerbku dobro osoby podlegającej władzy rodzicielskiej albo pozostającej pod opieką, zawodowy kurator sądowy wstrzyma się z wykonaniem orzeczenia do czasu ustania zagrożenia, chyba że wstrzymanie wykonania orzeczenia stwarza poważniejsze zagrożenie dla tej osoby lub jej praw.

Art. 68. Czynności określone w art. 58-67 mogą być podjęte na nowo na podstawie tego samego postanowienia o wydaniu osoby, jeżeli zobowiązany do wydania osoby w okresie trzech miesięcy od wydania lub uprawomocnienia się tego postanowienia, postąpił sprzecznie z treścią postanowienia dotyczącego władzy rodzicielskiej, miejsca zamieszkania, opieki lub kontaktów z dzieckiem, a okoliczności uzasadniające jego wydanie nie uległy zmianie.

Art. 69. W przypadku wydania orzeczenia o umieszczeniu dziecka w pieczy zastępczej sąd rodzinny niezwłocznie przesyła odpis orzeczenia do właściwego organizatora rodzinnej pieczy zastępczej lub powiatowego centrum pomocy rodzinie, o których mowa w przepisach o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, w celu wykonania orzeczenia.

Art. 70.

§ 1. Sąd może polecić rodzicom małoletniego lub każdej osobie, u której małoletni się znajduje, jego doprowadzenie do rodzinnej lub instytucjonalnej pieczy zastępczej ze wskazaniem terminu wykonania.

§ 2. Sąd zarządza przymusowe odebranie osoby podlegającej władzy rodzicielskiej albo pozostającej pod opieką przez zawodowego kuratora sądowego, z urzędu lub w związku z uzyskaną informacją o niedoprowadzeniu dziecka do pieczy zastępczej. Właściwym dla wykonania czynności przymusowego odebrania będzie zawodowy kurator sądowy z zespołu

kuratorskiej służby sądowej przy sądzie, w którego właściwości miejscowej osoba ta faktycznie przebywa. Przepisy art. 58-67 stosuje się odpowiednio.

Art. 71.

§ 1. Sąd rodzinny okresowo, dokonuje oceny sytuacji dziecka umieszczonego w pieczy zastępczej w celu ustalenia możliwości powrotu dziecka do rodziny; przepis art. 57 stosuje się.

§ 2. Sąd może zwrócić się do każdej osoby lub podmiotu posiadającego wiedzę o dziecku lub rodzinie o udzielenie informacji o ich sytuacji.

Art. 72. Sąd rodzinny może zarządzić przeprowadzenie przez kuratora sądowego wywiadu środowiskowego celem ustalenia możliwości powrotu dziecka do rodziny. Art. 27 stosuje się.

Art. 73.

§ 1. W przypadku uzyskania przez sąd rodzinny informacji o ustaniu przyczyny umieszczenia dziecka w pieczy zastępczej, niezwłocznie zawiadamia on sąd opiekuńczy o możliwości powrotu dziecka do jego rodziny, załączając opinię gminy lub podmiotu prowadzącego pracę z rodziną i opinię koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej.

§ 2. W przypadku, gdy nie ustały przyczyny umieszczenia dziecka w pieczy zastępczej, a od dnia umieszczenia minęło 12 miesięcy, sąd rodzinny zawiadamia sąd opiekuńczy o konieczności wszczęcia postępowania o pozbawienie władzy rodzicielskiej.

Art. 74. Zawodowy kurator sądowy powinien uczestniczyć w posiedzeniach zespołu, o którym mowa w art. 130 , art. 135 i art. 139 ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz.U. 2011 Nr 149 poz. 887 ze zm.).

Art. 75.

§ 1. Sąd rodzinny zaznajamia się z informacjami składanymi przez reprezentanta dziecka nie rzadziej niż co 3 miesiące i w razie potrzeby wzywa do uzupełnienia informacji, złożenia wyjaśnień bądź podjęcia niezbędnych czynności w interesie reprezentowanego dziecka.

§ 2. Jeżeli reprezentant dziecka nie realizuje należycie swoich obowiązków sąd rodzinny zawiadamia sąd opiekuńczy o potrzebie wszczęcia z urzędu postępowania o zmianę reprezentanta.

Art. 76.

§ 1. Sąd rodzinny sprawuje nadzór nad czynnościami opiekuna i kuratora, zaznajamiając się na bieżąco z działalnością opiekuna albo kuratora oraz udzielając im wskazówek i poleceń.

§ 2. Sąd rodzinny może żądać od opiekuna albo kuratora wyjaśnień we wszelkich sprawach należących do zakresu opieki albo kurateli oraz przedstawiania dokumentów związanych z ich sprawowaniem.

Art. 77.

§ 1. Opiekun albo kurator obowiązany jest, w terminach oznaczonych przez sąd, nie rzadziej niż raz w roku, składać sądowi rodzinnemu sprawozdania dotyczące osoby pozostającej pod opieką oraz rachunki z zarządu jego majątkiem, a także sprawozdania dotyczące osoby, której kuratela dotyczy.

§ 2. Sprawozdanie z zarządu majątkiem tej osoby składa na piśmie, chyba że sąd rodzinny zezwoli na złożenie sprawozdania do protokołu.

Art. 78. Sąd rodzinny bada sprawozdania i rachunki opiekuna pod względem rzeczowym i rachunkowym, zarządza w razie potrzeby ich sprostowanie i uzupełnienie oraz orzeka, czy i w jakim zakresie rachunki zatwierdza.

Art. 79. Do wzięcia udziału w badaniu rachunku końcowego z opieki sąd rodzinny wezwie osobę, która pozostawała pod opieką, jeżeli ma ona pełną zdolność do czynności prawnych, w innych zaś wypadkach – przedstawiciela ustawowego tej osoby lub jej spadkobierców, jeżeli są sądowi znani.

Art. 80. Jeżeli dochody z majątku osoby pozostającej pod opieką nie przekraczają prawdopodobnych kosztów utrzymania i wychowania pozostającego pod opieką, sąd rodzinny może zwolnić opiekuna od przedstawiania szczegółowych rachunków z zarządu; w wypadku takim opiekun składa tylko ogólne sprawozdanie o zarządzie majątkiem.

Art. 81. Jeżeli opiekun nie sprawuje należycie opieki, w tym nie wykonuje poleceń sądu, sędzia rodzinny wyda odpowiednie zarządzenia

Art. 82.

§ 1. Sąd rodzinny może zarządzić przeprowadzenie przez kuratora sądowego wywiadu środowiskowego celem ustalenia możliwości lub sposobu prowadzenia opieki albo kurateli oraz warunków życiowych osoby pozostającej pod opieką albo kuratelą. Przepis art. 27 stosuje się odpowiednio.

§ 2. Jeżeli osoba pozostająca pod opieką albo kuratelą przebywa w domu pomocy społecznej albo zakładzie zapewniającym całodobową opiekę osobom z niepełnosprawnością, przewlekłe chorym lub osobom w podeszłym wieku, sąd rodzinny, nie rzadziej niż raz w roku, zwraca się do kierownika tego domu lub zakładu o pisemną informację o osobie poddanej opiece albo kurateli, w szczególności w zakresie stanu zdrowia tej osoby i warunków opieki.

§ 3. W uzasadnionych okolicznościach sąd rodzinny zawiadamia właściwy sąd o potrzebie wszczęcia z urzędu postępowanie o zmianę opiekuna albo kuratora.

Art. 83.

§ 1 Sąd rodzinny może wymierzyć grzywnę osobie, która uchyla się od objęcia opieki albo kurateli.

§ 2. Sąd rodzinny może wymierzyć grzywnę opiekunowi albo kuratorowi, który nie wykonuje zarządzeń lub poleceń sądu rodzinnego.

§ 3. Sąd rodzinny doręcza opiekunowi albo kuratorowi odpis postanowienia, o którym mowa w § 1 i 2.

§ 4. Na postanowienie, o którym mowa w § 1 i 2 przysługuje zażalenie.

§ 5. Sąd rodzinny uchyla postanowienie, o którym mowa w § 1 i 2, jeżeli opiekun albo kurator objął opiekę albo kuratelę albo wykonał zarządzenie lub polecenie przed uprawomocnieniem się postanowienia.

Art. 84. Po zwolnieniu opiekuna albo ustaniu opieki, opiekun obowiązany jest zwrócić sądowi rodzinnemu otrzymane zaświadczenie.

IV. Postulowane inne zmiany w obowiązującym aktualnie przepisach:

Nowelizacja ustawy o kuratorach sądowych

W ustawie z dnia 27 lipca 2001 r. o kuratorach sądowych wprowadza się następujące zmiany:

Art. 1. Po artykule 2a dodaje się art. 2b w brzmieniu:

„Art. 2b. Kurator sądowy jest wyłączony z mocy samej ustawy od udziału w postępowaniu sądowym w sprawie:

- 1) w której jest stroną albo uczestnikiem postępowania lub pozostaje ze stroną albo uczestnikiem postępowania w takim stosunku prawnym, że podejmowane czynności i ich wynik oddziałują na jego prawa i obowiązki;
- 2) swego małżonka albo osoby pozostającej z nim we wspólnym pożyciu;
- 3) krewnych lub powinowatych w linii prostej, krewnych bocznych do czwartego stopnia i powinowatych bocznych do drugiego stopnia;
- 4) osoby związanej z nim z tytułu przysposobienia, opieki lub kurateli;
- 5) jeżeli brał udział jako świadek lub biegły w postępowaniu sądowym, w którym następnie podejmuje lub wykonuje czynności;
- 6) jeżeli był przedstawicielem ustawowym, pełnomocnikiem strony albo uczestnika postępowania, osobą zaufania, reprezentantem dziecka, kuratorem lub opiekunem;
- 7) w której prowadził mediację.

2. Powody wyłączenia, o których mowa w ust. 1 pkt 2, 3 i 4, trwają także po ustaniu uzasadniającego je małżeństwa, wspólnego pożycia, przysposobienia, opieki lub kurateli.

3. Kurator sądowy zawiadamia niezwłocznie kierownika zespołu kuratorskiej służby sądowej o zachodzącej podstawie swojego wyłączenia, a w przypadku kierownika zespołu kuratorskiej służby sądowej zawiadamia on niezwłocznie kuratora okręgowego.

4. Na wniosek kuratora sądowego, strony lub uczestnika postępowania, kierownik zespołu kuratorskiej służby sądowej wyłącza kuratora sądowego od udziału w postępowaniu, jeżeli zostanie uprawdopodobnione istnienie okoliczności niewymienionych w ust. 1, które mogą wywołać wątpliwość co do bezstronności tego kuratora. Jeżeli wniosek dotyczy kierownika zespołu kuratorskiej służby sądowej decyzję podejmuje kurator okręgowy.

5. Wniosek, o którym mowa w ust. 4 składa się kierownikowi kuratorskiej służby sądowej na piśmie, uprawdopodobniając przyczyny wyłączenia. Jeżeli wniosek dotyczy kierownika zespołu kuratorskiej służby sądowej, składa się go kuratorowi okręgowemu.

6. Kierownik kuratorskiej służby sądowej rozpoznaje wniosek o wyłączenie albo zawiadomienie, o którym mowa w ust. 3, niezwłocznie. Rozpoznając wniosek albo

zawiadomienie kierownik kuratorskiej służby sądowej może żądać dodatkowych wyjaśnień od składającego wniosek albo zawiadomienie.

7. Jeśli wniosek o wyłączenie lub zawiadomienie, o którym mowa w ust. 3, dotyczy kierownika zespołu kuratorskiej służby sądowej decyzję w przedmiocie wyłączenia podejmuje kurator okręgowy; ust. 6 stosuje się odpowiednio.

8. W przypadku wyłączenia kuratora sądowego, kierownik kuratorskiej służby sądowej niezwłocznie wyznacza innego kuratora sądowego do wykonania czynności postępowania.

9. W przypadku, wyłączenia kierownika zespołu kuratorskiej służby sądowej kurator okręgowy niezwłocznie wyznacza innego kuratora sądowego do wykonania czynności.

10. Niedopuszczalny jest wniosek strony albo uczestnika postępowania o wyłączenie kuratora sądowego albo kierownika zespołu kuratorskiej służby sądowej złożony ponownie co do tej samej osoby z powołaniem tych samych okoliczności.

11. Wniosek, o którym mowa w ust. 10 pozostawia się w aktach bez dalszych czynności. To samo dotyczy pism związanych z jego wniesieniem. O pozostawieniu wniosku i pism związanych z jego wniesieniem zawiadamia się wnoszącego tylko raz – przy złożeniu pierwszego pisma.

12. Na decyzję w przedmiocie wyłączenia kuratora sądowego albo kierownika kuratorskiej służby sądowej zażalenie nie przysługuje.”

Art. 2. Art. 10 otrzymuje brzmienie:

„Art. 10. 1. Kurator zawodowy jest obowiązany stale podnosić kwalifikacje zawodowe.

2. Kurator zawodowy jest obowiązany uczestniczyć, w miarę możliwości corocznie, w szkoleniu i doskonaleniu zawodowym organizowanym przez Krajową Szkołę Sądownictwa i Prokuratury lub innych formach doskonalenia zawodowego, w celu uzupełnienia specjalistycznej wiedzy i kompetencji.

3. Kurator zawodowy zobowiązany jest uczestniczyć, co cztery lata w wymiarze co najmniej 10 godzin, w szkoleniu i doskonaleniu zawodowym organizowanym przez Krajową Szkołę Sądownictwa i Prokuratury, w celu uzupełnienia specjalistycznej wiedzy i kompetencji.”

Art. 3. Art. 90 ust. 4 otrzymuje brzmienie:

„Art. 90 ust. 4. Za przeprowadzenie wywiadu w postępowaniu rozpoznawczym albo wykonawczym w sprawie nieobjętej dozorem lub nadzorem prezes sądu rejonowego przyznaje kuratorowi społecznemu ryczałt z tytułu zwrotu kosztów w wysokości 8% kwoty bazowej, o której mowa w art. 14 ust. 1.”

V. Rekomendacje Zespołu

Poddając analizie przebieg dotychczasowych postępowań wykonawczych w sprawach rodzinnych i opiekuńczych, w tym w szczególności w sprawach dotyczących władzy rodzicielskiej i kontaktów z dzieckiem, a także związanych z odebraniem dziecka, wnioski nie napawają optymizmem. Praktyka sądowa wskazuje, że orzeczenia sądu opiekuńczego dość

powszechnie są wręcz lekceważone, a już na pewno nie są wykonywane w sposób należyty. Taka sytuacja nie może być aprobowana i wymaga zmiany, a ta jest możliwa jedynie poprzez wprowadzenie właściwych instrumentów oddziaływania na uczestników tego etapu postępowania.

Zaproponowane wyżej rozwiązania w zakresie postępowania wykonawczego w sprawach rodzinnych i opiekuńczych na pewno usprawnią to postępowanie i mogą przyczynić się do zwiększenia jego efektywności, ale nie rozwiążą problemu. Koniecznym jest postulowanie zmian w dotychczas obowiązujących przepisach, które wiązałyby się w odpowiedzialnością karną z tytułu niewykonywania orzeczeń sądu w sprawach rodzinnych i opiekuńczych, co przyczyniłoby się niewątpliwie do poprawy sytuacji związanej z wykonalnością tych orzeczeń. Spenalizowanie zachowań, polegających na nierealizowaniu obowiązków nałożonych przez sąd w postępowaniu opiekuńczym, daje szansę na zmianę postaw uczestników postępowań sądowych uchylających się od wykonania orzeczenia albo ugody, a także osób, które w bezprawny sposób uniemożliwiają lub utrudniają przymusowe odebranie dziecka. Wobec powyższego należy postulować co najmniej odpowiedzialność wykroczeniową z tego tytułu poprzez wprowadzenie do kodeksu wykroczeń **art. 66 d kodeksu wykroczeń** o treści :

„Kto uporczywie uchyla się od wykonania wydanego przez sąd orzeczenia albo ugody zawartej przed sądem, albo ugody zawartej przed mediatorem, po jej zatwierdzeniu przez sąd, z zakresu prawa rodzinnego, opiekuńczego lub kurateli, podlega karze ograniczenia wolności albo grzywny”.

Za bardziej pożądanym kierunkiem penalizacji powyższych zachowań należałoby uznać jednak rozwiązanie polegające na wprowadzeniu do kodeksu karnego **art. 244d k.k. o treści :**

„§ 1 Kto uporczywie uchyla się od wykonania wydanego przez sąd orzeczenia albo ugody zawartej przed sądem, albo ugody zawartej przed mediatorem, po jej zatwierdzeniu przez sąd, z zakresu prawa rodzinnego, opiekuńczego lub kurateli, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.

§ 2. Nie podlega karze sprawca przestępstwa określonego w § 1, który wykonał w całości orzeczenie albo ugodę, o których mowa w § 1, nie później niż przed upływem 30 dni od dnia pierwszego przesłuchania w charakterze podejrzanego.”

Przygotowując „Projekt – zbiór przepisów wykonawczych w sprawach rodzinnych i opiekuńczych” Zespół dostrzegł także potrzebę doregulowania, uporządkowania czy wprowadzenia zmian w innych ustawach odnośnie kwestii związanych z postępowaniem wykonawczym w sprawach rodzinnych i opiekuńczych, w tym m.in.:

- uzupełnienie negatywnych przesłanek dla kandydata na opiekuna prawnego (Kodeks rodzinny i opiekuńczy),
- uzupełnienie katalogu spraw pilnych o sprawy: o ustanowienie opieki, kurateli oraz reprezentanta dziecka (Regulamin urzędowania sądów powszechnych),
- uzupełnienie/zmiana algorytmu SPLS poprzez identyfikowanie stron i przypisywanie kolejnej sprawy do sądu, przed którym, jako pierwszym toczyło się postępowanie (Regulamin urzędowania sądów powszechnych od § 43)
- uregulowanie kwestii ubezpieczenia dla kuratorów społecznych (Ustawa o kuratorach sądowych),

- wprowadzenie zmian w Zarządzeniu Ministra Sprawiedliwości z dnia 19 czerwca 2019 r. w sprawie organizacji i zakresu działania sekretariatów sądowych oraz innych działów administracji sądowej przez uwzględnienie rejestracji w wykazach Opm spraw dotyczących ustanowienia reprezentanta dziecka, spraw, w których sąd nałożył na rodzica obowiązki podlegające kontroli sądu oraz spraw zawieszonych,
- respektowanie zasady terytorialności w sprawach opiekuńczych odnośnie sądu rozpoznawczego i prowadzącego czynności postępowania wykonawczego.

Opracowanie:

Zespół problemowy ds. przepisów wykonawczych w składzie:

SSO Dorota Trautman – przewodnicząca Zespołu

SSO w st. spoczynku Agnieszka Rękas członek Zespołu

Mec. Ewa Milewska-Celińska członek Zespołu

Dr Alina Prusinowska-Marek członek Zespołu